

София, „Илинденъ“ — 2 августъ, 1936 г.

ИЛИНДЕНСКИ ЛИСТЪ

ИЗДАНИЕ НА РЪКОВОДНОТО ТЪЛО НА ИЛИНДЕНСКАТА ОРГАНИЗАЦИЯ

Редакция и администрация: ул. Пиротъ, № 5. Телеф. 2-19-32. Цена 2 лв.

„ILINDENSKY LIST“ — Rédaction et administration: rue Piroto, 5. — Sofia, Bulgarie

БИБЛИОТЕКА

при Народна библиотека

Китаница

1905 г. Облечен септемврирски ден. Още снощи ръми ситен дъжд. Предъ къщата на Димо Бейковъ, махала „Бъла чешма“ Битова, спират два коня, водени от единъ кираджия. Посрѣща го предъ голѣмата порта на къщата всѣкога спретнатия *Китанъ*, официално слуга въ българската гимназия, а съ действително назначение завеждающъ оржияния складъ на революционния окръгъ. Кираджията билъ куриеръ на Прилѣвския районъ, дошълъ да вземе и откъра на четата въ Прилѣско оржие и бомби . . .

Следъ около единъ часъ силенъ гръмъ се разнесе надъ града откъмъ „Бъла чешма“. Жандарми и полиция се разтичаха изъ града; мнозина търговци не знаейки що става, затвориха дукити си. Въ това време една малка българка, окъ по 26—28 години се спуска презъ турската махала и, презъ една задна врата, се вмѣква въ жилището ми. Срещна я любезниятъ прислужникъ Методий.

— Що си се завляла Китанице? — запита Методий.

— Агентиотъ, каде е агентиотъ, Методия?

— Чекай де, защо ти е? Той е тука, има работа.

— Свѣрши се, Методия, Китанъ не е вече живъ!

Трѣба да се видѣли со агентиотъ още сега. Методий, изтрѣпналъ отъ новината, я въведе веднага при пирушията ти релѣве. Следъ десетина минути жена изкочи изъ кабинета, изтри очити си и презъ другата врата, отъ щилната, налуца сградата.

Около къщата на Димо Бейковъ бѣше се насбрала голѣма тѣла народъ. Всѣки се силѣше да зърне нѣщо ново, въ срѣдата на тѣлата, около които бѣха мостениткитъ, музеумътъ, жандармѣрскиятъ избузаша съ нѣколцина жандарми, а тѣла си сѣгнахъ офицеръ за реорганизация на жандармерията майоръ Чиконияни и други официални лица. Дамама жандарми отвориша пакъ между мѣстовето, за да мине току-що пристигналата българска училищница лѣкаръ, покойниятъ д-ръ Димитъръ Влазовъ, който прѣвъ бѣ разпознатъ за самоличността на загиналитъ отъ експлозита. Предъ докторъ, който бѣше много чувствителенъ, бѣше една пъ тресавица картина. Дама души бѣха до неузнаваемостъ разжжасани и части отъ тѣлата имъ бѣха натрупани на пихтия между дѣветъ чести отъ разжжасаното тѣло на единъ коня. Само главата на единъ мжжъ, една хубава, мила глава, откъсната отъ строиното тѣло, лежаше въ красива бѣла сапализа съвършенъ невредима.

— Докторъ ефеенде, познавате ли е тази глава? — А докторътъ, Богъ да го прости, не сѣмѣ да отвори уста. Той видѣла много добре жертвата на взрива. Не веднѣжъ той се е възвѣщавалъ отъ Китанъ и неговото предѣлно родолубие. Но какъ да каже? Не ли грци и безсѣрби само чакатъ случай, за да се нахвърлятъ противъ всичко българско? А какъвъ по-изогненъ случай за тѣхъ отъ този да установятъ, не служилитъ отъ българското главно училище снабжаватъ нелегалитъ чети съ оржия и бомби? Промилитъ чѣта на диктора си, докторътъ едва — едва можа да промърмори на турски:

— Не знамъ, господине, не познавамъ.

Тѣлата се раздвижи.

— Жена му, жена му! Зашушушка помежду си нѣкои отъ прислѣдствущитъ. И наистина между мнозинството си пробиваха пакъ дамама жандарми, а между тѣхъ — Китаница.

Шомъ пристигна предъ официалнитъ лица, та ѝ изгледа, стори тежана по турски, изгледа почти свирѣло майоръ Чиконияни и д-ръ Владова, па се загледа въ купичицето човѣчки мѣса предъ нея и въ хубавата свидна глава на нейния мжжъ Китанъ.

— Леде кутриотъ! Како се скина тая убава глава! Како се зацѣри тая негова кукъ? . . .

— Го познавашъ мори? — запита я музеумътъ.

— Отъ каде ке го познавамъ. Не видите ли, отъ не е овдѣшенъ кой чоекъ?

Д-ръ Влазовъ, който добре познаваше и Китанъ и неговата примѣрно привѣрзана булка, оучденъ ококори очи въ нея.

— Па не глѣдашъ мори оти овой е Китанъ? — възбу денъ троснато се обади мостениткитъ.

— Шо? Китанъ? — кацотъ ли Китанъ? Та той отъ кога не е въ Бито, не, беймъ, не е Китанъ. Ама и овой сиромашъ безъ биле има жена и дете! Кутриотъ, како ке го прежалатъ!

— А каде е Китанъ, мори? — подзе пакъ музеумътъ.

— Китанъ? Господъ да го отена и агентиотъ и адиката, па и диктора, да ги риниратъ. Како безъ рекли Китанъ билъ пихица? Срамъто било за училището да има таковъ слуга, та го уволни. Писали и во Екарзията и рекоа оти отъ таму дошолъ таковъ емиръ. Та го увол-

ниа кутриотъ! Ами сега? Що да прай? Тука работа, таму работа, нѣма. Па еденъ денъ, глѣдачъ, го спомни Китанъ. Пращанъ родини, прашанъ родини, нѣма. Никой не го видѣлъ. А той милиотъ ошолъ со чета. Со чета си е и сега. Господъ да и отѣпа тия що се стория себашъ. . .

Докторъ Влазовъ гледа Китаница, слуша измисления ѝ разказъ и се чули. Предъ него, главата на Китанъ съ изцѣлѣни очи, како че одобрява измислицата на жена си, той бѣше сонини. И той велеше: нѣма що, се проти Китанъ, трѣба да се изволни! Е, що му направитѣ? Го прокудифте отъ кукъ, го раздѣлѣте отъ жена и дѣте, друго що му направитѣ? . . .

— А сега дѣка е Китанъ? — запита я музеумътъ. — Дѣка е, знамъ ли? Кай що е четага, таму е и той. На, некии во недѣлата, бѣфъ въ цѣрква. Излегофме жени и си търгнафме дома. Туку нѣкой ме фати за рака. Що да видѣшъ: едно дѣте, убаво, како писано. Да, имаше да нѣмаше 20 години. Китанице, ми рече, дѣтѣмъ нѣма Китанъ. Прѣвъ е, зарѣвъ е, добъръ е. На, ти пуша овие две — бѣли! и ми клаве во раката две миджудуни. Па току како димъ ми се изгуби оти очитъ. Видѣмъ по него: „Чекай, бре дѣте, кажи ми уше нѣщо, кажи ми така, стѣ?“ Го видѣ ти, беймъ, та да го видѣла и азъ! Та каде. Да не бѣа толку лѣни директорътъ, адиката и агентиотъ, нѣмаше да ми дойдѣтъ ова чуа до глаа.

Завършила своята измислица, Китаница се приближила до купа мѣса, погалила откъснатата глава на мжжъ си и продължила:

— Ето, и овой сиромашъ ималъ жена и дѣте, па и остан таксирати. Богъ да го прости! . . .

— Та, дамекъ овой не е Китанъ? — пакъ запита музеумътъ, и двамата съ мустеника се загледаха втречено въ нея.

— Не, пашамъ, не — отвърна Китаница. Да бѣше той, азъ ли не ке го познавахъ?

— Слободна си, слободенъ си и ти, докторъ ефеенди казѣ мостениткитъ.

Китаница се оттегли, како още веднѣжъ се извърна да погледне хубавата глава съ изцѣлѣнитъ очи. Следъ нея се оттегли и д-ръ Владовъ.

Следващиятъ недѣленъ денъ, следъ отпускъ на окръжния комитетъ, бѣха се събрали нѣколцина интелигентни българи, а посрѣдъ тѣхъ бѣше д-ръ Владовъ, който имъ разправяше за погитѣ на Китаница.

— Каквава ми, братъ, азъ бѣхъ смаянъ. Знамъ Ние, имаме чудни примѣри на саможертва въ историта на македонското движение. Но примѣрътъ на Китаница ще остане единственъ. Защото тука нѣмаше само жертвата, но имаше и умъ, много умъ. И мостениткитъ, и музеумътъ, и жандармитъ и мнозина отъ насбралото се мнозиния знаеха, се главата, сложена надъ купа мѣса, бѣше главата на нашия свиденъ Китанъ. Когато жандармитъ доведоха Китаница, азъ какахъ, непременно чакахъ клетата жена да се хвърли върху главата и да си даде всичко. Какво, бе братъ? Мускулъ на лицето ѝ не трепна.

И измисли една небивалица, съ която да освободи отъ какава да било отговорност и училището и цѣрвата.

„Богъ, каже, да убие агентиотъ, владиката и директорот, дето уволниша Китанъ отъ училището, та сега е со чета“.

— Чудна жена, рѣдка българка, каже попу Търпо. А знаете ли, че тя жалѣ по него, както, може би, никя друга жена не е затворила со своя мжжъ? Знаете ли, не отъ взрива на самъ та не е затворила отъ не, не спала ни мигъ. И, кой знае? Менъ ме е страхъ да не изнемогне. . .

— Но та иска да я изпримѣтъ въ България, обади се упр влявѣщия агентството. И азъ съ готовност бихъ се зельъ да уредя отпущането ѝ, но тя самата — съ своята интелигентна илюминация — ми зави, че е опасно да се вали сега още на нейно име паспортъ за България.

Та трѣбвало по-нап едъ да замине за село, па следъ известно време да изчезне и. . . „по каналъ“ да се отзове въ България.

Така и стана. Така, както Китаница каза. Заминя времето за село, а следъ известно време изчезна и отъ тамъ заедно съ детето си.

Когато, следъ нѣкой месецъ, пишешиятъ този спомънъ дойде по работа въ София, намбри детето на Китанъ въ сиропиталището „Князъ Борисъ“, ала Китаница?

И денъ днешенъ не знамъ каква е била по-сетнешната орисна на тази намина „конакъ“ — българка.

(Изь моитъ спомени) Д-ръ Н. Семеновъ